

НАШІ ПРАВА

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Naklada: 100 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠI prava : informacija dlja učitelja / [avtorji Blanka Jamnišek ... [et al.] ; hudožnik Matjaš Šmidt]. - Ljubljana : Ministerstvo zakordonnih sprav Respubliki Slovenii, 2025

ISBN 978-961-6566-38-4
COBISS.SI-ID 112268547

Супровідне слово до нового видання українською мовою у 2025 році...

Після прийняття в 1989 році Конвенції ООН про права дитини, всі держави-учасники взяли на себе зобов'язання забезпечити покращення добробуту дітей та повагу до їх прав. Незважаючи на це, у 2025 році багато дітей у всьому світі зазнають як моральних так і фізичних страждань, а війна в Україні глибоко і ще більше болісно вразила життя мільйонів людей та дітей. Проект «Наші права», має на меті проінформувати дітей та дорослих щодо їх прав та можливих правопорушень скоєних щодо них, та навчити поважати власні та чужі права.

Ті, хто поважає права людини та дитини, як правило, шукають мирних шляхів вирішення конфліктів. Цей освітній проект з прав дитини присвячений саме цьому.

маг. Бланка Ямнішек

автор проекту

Міністерство закордонних справ Республіки Словенія

Дитина, яка ознайомлена зі своїми основними правами, зуміє їх захистити та реалізувати. У багатьох початкових школах запроваджені програми посередництва між навчальним закладом та учнями, як метод мирного вирішення конфліктів. Програма включає медіа матеріали для навчання, та освітні програми для дітей, їх батьків і вчителів.

Проект «Наші права», це професійна платформа щодо розповсюдження інформації та навчань на тему захисту прав дітей шляхом посередництва між школами та учнями у випадку конфліктів які виникають в житті дітей. Тому Європейський центр вирішення конфліктів (ECDR) також бере участь у цьому проекті, як неприбуткова установа, яка спеціалізується на плануванні та впровадженні шкільних програм медіації в Словенії та за кордоном.

Алеш Залар

Європейський центр вирішення спорів

Дуже часто незручно говорити про права дитини, знаючи про випадки їх порушень, які стають все частішими та масовими. Вчителі шкіл регулярно зустрічаються з дітьми, чий права були порушені різними зловмисниками – однолітками, що скоюють насильницькі дії проти них, іноді також батьками, та звісно, з дітьми, що прибули з бойових зон. Розповсюдження інформації щодо прав дитини та їх порушень, стане додатковою мотивацією та допомогою для багатьох вчителів - активно захищати своїх учнів, дати їм відчуття безпечного існування та будувати позитивні міжособисті стосунки.

Метою підвищення обізнаності та інформування дітей про їхні права є те, щоб діти не боялись ставати опікунами власних прав та прав інших дітей, а в майбутньому дорослому житті, забезпечити повагу до прав власних дітей у громаді.

Ми прагнемо, щоб навчання прав дитини виходило за межі рівня обізнаності та інформування. Хоча ми знаємо, що особливості розвитку дітей мають обмежені можливості, програма «Наші права» має на меті спонукати дітей до активної позиції щодо захисту власних прав та прав інших дітей та подолання ролі безпорадного спостерігача.

Д-р. Аніка Мікуш Кос
Президент Словенської філантропії

ПЕРЕДМОВА

Права людини й права дитини мають універсальний характер. Всі держави зобов'язані вести роз'яснювальну й просвітницьку роботу в цій сфері, застосовувати й дотримуватися їх. Роль міжнародних організацій - сприяти державам у виконанні ними їх зобов'язань по дотриманню основних прав людини й дитини за допомогою різних програм.

Освітній напрямок в сфері прав людини став одним із центральних питань для обговорення в аспекті теорії, дослідницької роботи, політики й практики. В 2005 р. Організація Об'єднаних Націй проголосила «Всесвітню програму освіти в області прав людини», Європейський Союз представляє «Європейську ініціативу демократії й прав людини», Рада Європи відкрила «Європейський рік громадянства через освіту». Організація з безпеки й співробітництва в Європі (ОБСЄ), до якої входить і ваша країна, також має свої зобов'язання, які визначені й затверджені в грудні 2003 року в Стратегії ОБСЄ по протидії погрозам безпеки й стабільності в ХХІ столітті:

“Зусилля ОБСЄ будуть, зокрема, орієнтовані на молодь для того, щоб виховувати в неї розуміння необхідності проявляти толерантність, а також важливості примирення й мирного співіснування. Світогляд молоді і її уявлення про майбутнє мають ключове значення. Тому у певних випадках ОБСЄ буде приймати на себе більш вагомую роль у галузі освіти. Особливої уваги заслуговує такий напрямок як пропаганда прав людини.”

Словенія, будучи в 2005 році державою-головою ОБСЄ, внесла свій внесок у здійснення цих зобов'язань і реалізувала пілотний проект у країнах-членах ОБСЄ.

Освіта про права дитини “ Наші Права”

Виходячи з Конвенції про права дитини, прийнятої більшістю країн світу, а також на базі сформованої практики викладання в словенських школах, ми хотіли б запропонувати вам матеріал, що міг би виявитися корисним для викладання теми «Права дитини» дітям у віці 10-12 років.

Люблянський педагогічний інститут провів роботу з вивчення й оцінки даної програми (на підставі відповідей учителів на запропоновану анкету) і відзначив істотну зміну розуміння проблематики прав людини. Зокрема, було виявлено, що школярі в процесі повсякденного спілкування краще розпізнають факти порушення їхніх прав і приділяють більше уваги проблематиці прав дитини. Разом з тим значна частина вчителів усвідомила, що, беручи участь у проекті, вони отримали додаткові знання, які дозволять їм надалі брати участь у подібних проектах, що стосуються прав людини й дитини.

Навчальний матеріал, пропонований нами в рамках цього проекту, складається з набору карток, що містять прості тексти про права дитини, і завдань для них. На початку проекту, перед проведенням занять, дітям роздають порожні альбоми. Потім на кожному уроці обговорюється одна картка. Наприкінці курсу учні збирають у своїх альбомах повний комплект карток.

Дана інформаційна брошура призначена для вчителів. Вона включає деякі моделі роботи з темами, представленими на картках, і розроблена для того, щоб допомогти вчителеві в обговоренні тем і стимулюванні відповідної діяльності. У брошуру включений також перелік можливих способів роботи в групі. Відносно дотримання основних прав кожної людини й дитини, цей навчальний матеріал дозволить вам знайти той підхід, що виявиться для вас найбільш прийнятним. Один з можливих підходів - це бесіда про

відповідальність у поєднанні з правами, з приведенням прикладів із повсякденного шкільного й позашкільного життя.

У цій брошурі ви також знайдете цитати з Конвенції ООН про права дитини й корисні посилання на джерела, які можуть пригодитися вам надалі при звертанні до теми прав людини й дитини які пропонують міжнародні й неурядові організації.

Вам представлений досить простий дидактичний матеріал, яким ви зможете користуватися як доповненням до вже існуючих методик і посібників, або як зовсім новий підхід за межами загальноприйнятої шкільної програми.

Вести освітню роботу в області прав людини й дитини – це не тільки наш обов’язок. Це повинно нам приносити задоволення тому що ми сприяємо здоровому розвитку юнацтва. Ми переконані, що навчання по темі «Права людини» може вважатися нашим гарним спільним внеском у справу виховання майбутніх поколінь – тих, хто сьогодні поки ще не досяг повноліття. І ми щиро сподіваємося, що участь у проекті принесе вам задоволення.

МЕТОДИКА ФОРМИ ТА МЕТОДИ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ РОБОТИ В ГРУПАХ.

БЕСІДА

Бесіда дає вчителям і учасникам чудову можливість розкрити їхнє відношення до обговорюваних тем. Це досить важливо в процесі навчання по темі «Права людини», оскільки учасникам потрібно не тільки володіти тематичним матеріалом, але й самостійно досліджувати й аналізувати його. Інформація про поточні події, плакати й розгляд прикладів – це корисний інструмент для стимулювання обговорення. Рекомендується починати бесіду зі слів «А що ви думаєте про...?»

РОБОТА В ПАРАХ

Метод виправдовує себе у випадках, коли не вдається генерувати ідеї під час обговорення групою в повному складі. Запропонуйте учням обговорити теми, об'єднавшись попарно, протягом однієї-двох хвилин, а потім поділитися своїми думками з іншими. Незабаром виявиться, що аудиторія «гуде», а ідеї «рояться»!

РОБОТА В МАЛИХ ГРУПАХ

Робота у малих групах є альтернативою роботі групи в повному складі. Цей метод дозволяє залучити до участі кожного й допомагає розвивати командне співробітництво. Чисельність груп залежить від конкретних обставин – скільки всього учнів зайняті в роботі і якими можливостями аудиторії ви володієте. Невелика група може складатися з 2-3 осіб, але найкраще група працює, коли в ній 6-8 учасників. Тривалість роботи таких груп може становити 15 хвилин, година або цілий день, залежно від отриманих завдань.

Рідко вдається досягти результату, просто запропонувавши учням «обговорити певну тему». Якою б не була тема обговорення, важливо чітко визначити завдання й зорієнтувати учасників на досягнення певної мети, що вимагає від них звертання до основної групи. Наприклад, завдання потрібно давати у формі проблеми, що треба буде розв'язати, або питання, на яке потрібно дати відповідь.

ОБРАЗОТВОРЧІ ЗАСОБИ - МАЛЮНКИ, КОЛАЖІ, КОМІКСИ, ФОТОГРАФІЇ

«Малюнок скаже більше, ніж слова». Зоровий образ - це потужний інструмент як для передачі інформації, так і для підтримки інтересу. Варто також пам'ятати, що малювання - це важливий спосіб самовираження й комунікації, що прийнятний не тільки для тих, хто більше схильний до розумової роботи, але й для тих, хто не дуже впевнено володіє засобами вербального спілкування.

ЗМІ: ГАЗЕТИ, РАДІО, ТЕЛЕБАЧЕННЯ, ІНТЕРНЕТ

ЗМІ - це незамінне джерело гарного матеріалу для обговорення. Завжди буває цікаво обговорити зміст матеріалу й те, як він був поданий, а також проаналізувати питання упередженості й стереотипів.

ФІЛЬМИ, ВІДЕО, РАДІОПЕРЕДАЧІ

Фільми, відео й радіопередачі - це діючий інструмент у навчанні по тематиці «Права людини», досить популярний серед молоді. Бесіда після переглянутого фільму може стати гарним відправним пунктом для подальшої роботи. Говорити можна про первинну реакцію учнів на фільм, про те, наскільки він «життєвий», чи були діючі особи зображені реалістично або вони були покликані проповідувати яку-небудь окрему політичну або етичну позицію.

«Мозковий штурм»

«Мозковий штурм» - це спосіб представити новий предмет, стимулювати творчість і виробити безліч ідей за короткий строк. Може бути використаний для рішення специфічної проблеми або для відповіді на певне питання. Рекомендації:

- Визначите тему, яку ви маєте намір «штурмувати» і сформулюйте її у вигляді питання, що має ряд відповідей.
- Напишіть питання таким чином, щоб їх могли бачити всі.
- Попросить учнів поділитись своїми думками й записати їх таким чином, щоб це могли бачити всі - у вигляді окремих слів або коротких пропозицій.
- Припиніть «штурм», коли потік ідей вичерпується, а потім
- Зробіть огляд пропозицій, пропонуючи прокоментувати їх.

Варто дотримуватися правил:

- Записуйте КОЖНУ нову пропозицію. Найчастіше найбільш «творчі» пропозиції виявляються найбільш корисними й цікавими!
- Не слід допускати коментарів або винесення суджень у зв'язку з написаним до закінчення «штурму», так само як і повторювати ті думки, які вже пролунали.
- Залучайте до роботи всіх і кожного.
- Викладайте свої думки лише в тому випадку, коли це необхідно для того, щоб активізувати діяльність учасників групи.
- Якщо пропозиція недостатньо чітко сформульована, намагайтесь уточнити.

НАСТІННИЙ ПЛАКАТ

Це одна з форм «мозкового штурму». Учасники записують свої думки на невеликих листках паперу («постерах») і прикріплюють їх до стіни. Перевага даного методу полягає в тому, що учні можуть залишатися на своїх місцях і спокійно міркувати самостійно, не підпадаючи під вплив чужих думок, а постери можуть бути переміщені таким чином, щоб групувати висловлені ідеї.

РОЛЬОВІ ІГРИ

Рольова гра – це короткий спектакль, що розігрується учасниками. Незважаючи на те, що учасники, граючи, виходять із власного життєвого досвіду, гра в значній мірі є імпровізацією. Мета гри – представити події або обставини, з якими учасники не зіштовхувалися. Рольові ігри допомагають краще розібратися в ситуації й сприяють більшому співчуттю тим, хто в такій ситуації опинився.

- рольові ігри відрізняються від моделювання ситуації тим, що, хоча останнє також може містити невелику виставу, вони, як правило, мають сценарій і припускають менший ступінь імпровізації.
- цінність рольової гри полягає в тому, що вона імітує реальність. Рольові ігри підіймають питання, на які немає однозначних відповідей, наприклад, про вірне або невірне поведіння діючих осіб. Для досягнення кращого ефекту розуміння ситуації доцільно запропонувати учням помінятися ролями.

Рольові ігри потрібно проводити обережно. По-перше, дуже важливо залишити учням час для того, щоб вони могли вийти з ролі. По-друге, варто дбайливо ставитися до почуттів окремих учасників і враховувати соціальну структуру групи. Наприклад, при рольових іграх, пов'язаних з обмеженими можливостями, потрібно брати до уваги, що в групі можуть перебувати учасники, які самі зазнають подібних труднощів (що може залишатися непомітним для інших), або в них є друзі чи близькі люди з обмеженими можливостями. Таких учасників не можна травмувати, виставляти на перший план або поміщати «за борт». У випадку, якщо це відбулося, поставтеся до ситуації серйозно (вибачтеся, скажіть, що мова йде про сторонній приклад, і т.п.). Крім того, пам'ятайте про стереотипи. Рольові ігри виявляють, що саме окремі учасники думають про інших, за допомогою наслідування їм або розігрування їхньої ролі. Саме тому цей вид діяльності настільки захоплюючий! Може виявитися корисним, якщо ви після гри проведете опитування: «Як ви думаєте - той персонаж, роль якого була зіграна, - справді такий?» Ця ситуація може бути додатковим уроком, що розвиває в учнях потребу в постійному критичному відношенні до інформації. Можна також запитати учнів, звідки вони взяли інформацію для створення образу свого персонажа.

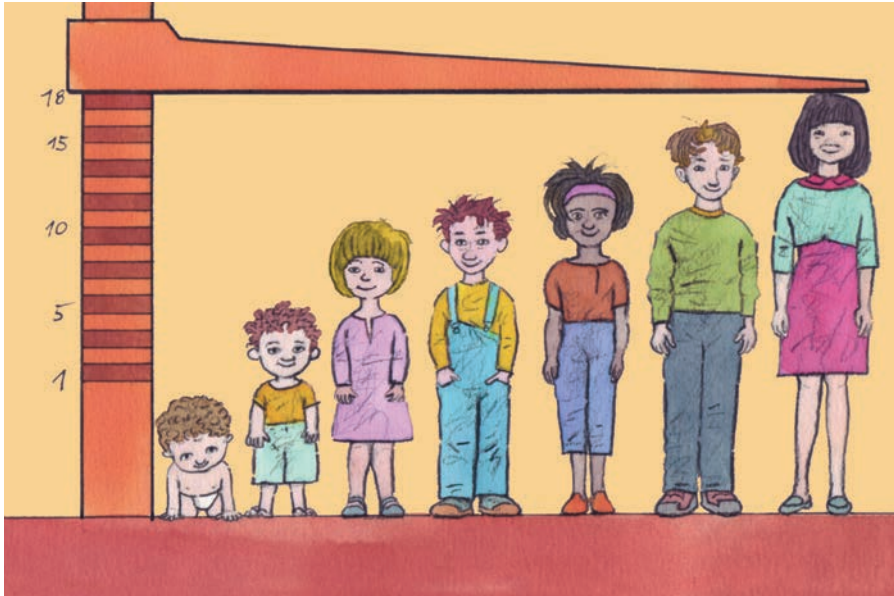
МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЇ

Моделювання ситуації можна вважати розширеною рольовою грою, у яку включені всі. Ця методика дозволяє учням пережити незвичайні ситуації, залишаючись у безпеці. Моделювання ситуацій найчастіше припускає певний рівень емоційного навантаження, що робить її досить діючим засобом. Учні засвоюють матеріал не тільки раціонально або у вигляді навичок, але й «серцем».

Опитування після моделювання ситуації є надзвичайно важливою частиною методики. Гравці повинні обговорити свої відчуття, чому вони почали саме такі дії, чи виникало в них почуття несправедливості й наскільки прийнятне те рішення, що ними було прийняте. Учням треба допомогти провести паралель між тим часом, що вони випробували на собі, і дійсною ситуацією у житті.

- Більш докладний матеріал про методи роботи можна знайти у виданні Ради Європи «Компас» - див. посилання в другій частині брошури, розділ «Джерела інформації з теми «Права дитини й права людини»

Як проголошує Конвенція Об'єднаних Націй про права дитини, дитиною вважається будь-яка людська істота, що не досягла 18 років. Ми, діти, маємо право дізнатись, що таке наші права. Наші держави зобов'язані забезпечити нам дотримання наших прав і захищати наші довгострокові інтереси.

Додаткова інформація: (стаття 1 Конвенції про права дитини)

Вчитель представляє учням Конвенцію про права дитини, прийняту Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. Вчителю рекомендується звернути увагу на довгостроковий інтерес – формування міцної громадянської прихильності до прав людини.

Вид роботи: обговорення й, можливо, підготовка плакату про права людини.

- Що значить - «бути людиною»?
- Навіщо нам потрібні норми й закони?
- Навіщо дітям спеціальний документ, що окремо захищає їхні права?
- Які права забезпечує Конвенція про права дитини ? (діти, розділившись на групи, перераховують відомі їм права; після звітів груп може бути підготовлений плакат про права дитини)
- Звідки ми довідалися про ці права?
- Де і як ми можемо довідатися про наші права більше?
- Які наші довгострокові інтереси? (діти перераховують свої інтереси, порівнюють їх).

Ми маємо право на життя, виживання й розвиток. Право на їжу й чисту воду в достатній кількості.

Додаткова інформація: (статті 6 і 27 Конвенції про права дитини)
Це надзвичайно важливе право і Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй приділяє йому особливу увагу. Вчитель може особливо підкреслити відповідальність державних діячів і офіційної влади в відношенні гарантій цих прав.

Вид роботи: настінний плакат, бесіда

- Що необхідно для розвитку дитини (безпека, їжа, вода, освіта й т.д.)?
- Що таке «достатні кількості їжі й чистої питної води»?
- Чому ці права настільки важливі?
- Чи знаєте ви дітей, права яких у цій області не дотримуються (у яких країнах)?
- Хто їм повинен допомагати і яким чином їм можемо допомогти ми?

Де б ми не народилися, з народженням ми одержуємо право на ім'я й громадянство.

Додаткова інформація: (статті 7 і 8 Конвенції про права дитини)
Вчитель може обговорити важливість імені людини як частини його індивідуальності. Після обговорення імен, розповсюджених у регіоні, можна обговорити імена, прийняті у світі, а також різні громадянства.

Вид роботи: бесіда біля карти світу; вчитель, показуючи територію ОБСЄ –55 країн, – розповідає, що всюди живуть діти, які вивчають права дитини (ми всі маємо право на ім'я й громадянство) і приводить ряд прикладів

- Що означає ваше ім'я?
- Чи знаєте ви дітей, у яких немає імені або громадянства, чи чули ви коли-небудь про дітей, у яких немає свідоцтва про народження; чому це погано?

Ми маємо право проживати з нашими батьками, родинами або з тими, хто зможе щонайкраще про нас подбати.

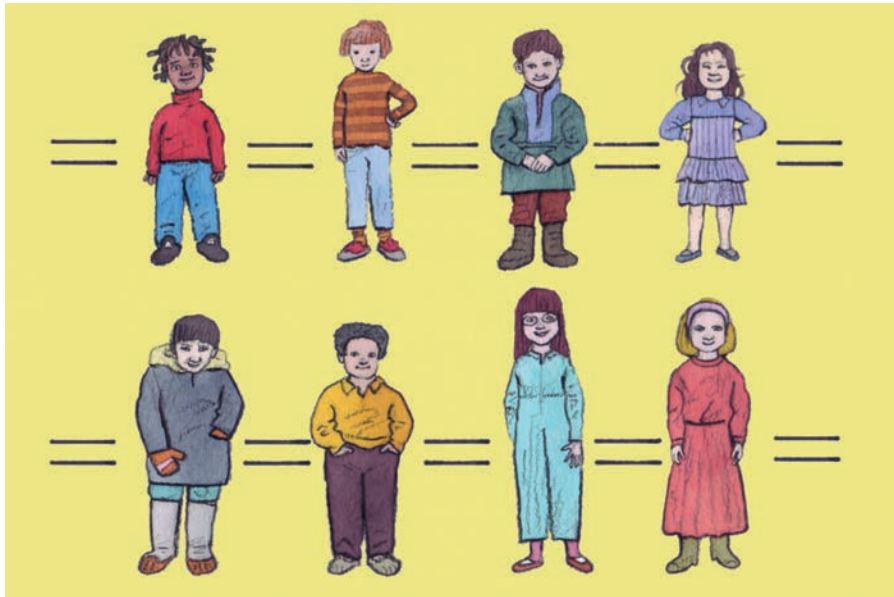
Додаткова інформація: (статті 5, 9 і 18 Конвенції про права дитини)

Для цього права можна виділити принцип якнайкращого забезпечення інтересів дитини, який більш докладно розглядається в статті 3 Конвенції про права дитини. Для забезпечення безпеки дитини й максимальної для неї користі іноді буває доцільно, щоб дитина проживала окремо від своєї родини або опікунів.

Вид роботи: робота в парах, бесіда

- Які види родин вам відомі (родини, різні по розміру, різне число дітей, з одним з батьків, кілька поколінь, що проживають разом...)?
- Що це значить - «батьки/опікуни щонайкраще зможуть про нас подбати»? Яким чином?
- Хто про вас піклується?

Ніхто не має права робити між нами розходження лише тому, що ми належимо до різних статей, рас, націй і національностей, розмовляємо різними мовами, сповідаємо різну віру.

Додаткова інформація: (стаття 2 Конвенції про права дитини)
Як і всі інші міжнародні юридичні документи, Конвенція про права дитини також ґрунтується на принципі недискримінації. По даній Конвенції, всі діти мають право користуватися всіма правами й свободами.

Вид роботи: бесіда, можуть бути використані матеріали ЗМІ.

- Вчитель запрошує дітей до міркувань про різноманітність у світі. Які нам відомі раси, мови, релігії, нації й етнічні групи?
- Обговорення повинне бути спрямоване на дотримання рівності й поваги до різноманітності, а також на тому факті, що всюди перебувають люди, які відрізняються від більшості.
- Чим ми відрізняємося один від одного (на прикладі класу)?
- У чому ми однакові?

Додаткова інформація: (статті 28 і 29 Конвенції про права дитини)
Забезпечення цього права ґрунтується на принципі рівних можливостей.

Вид роботи: робота в групах, обговорення

- Чому освіта - це важливо?
- Чи всі діти вашого віку відвідують школу?
- Чи знаєте ви когось, хто не ходить до школи, і чому (у нас, деś ще, за кордоном)?
- Як би ви забезпечили всім дітям у світі можливість відвідувати початкову школу? Чому це важливо?

Прислухайтесь до нас, ми маємо право висловлювати свою думку.

Додаткова інформація: (статті 12, 13, 14, 15 і 17 Конвенції про права дитини)

Крім права на свободу висловлювань, дітям забезпечуються також всі інші основні громадянські права й свободи, наприклад, свобода самовираження, свобода об'єднань, мислення, совісті й віросповідання, а також право на доступ до інформації.

Вид роботи: бесіда на яку-небудь актуальну тему, можуть бути використані фільми, відео, радіопередачі

- Кожний виражає свою думку по обраній темі, усі вислухують кожного.
- Обговоріть: чому це так важливо - виражати свої думки й прислухатися до інших?
- Як зробити, щоб дорослі прислухалися до вашої думки?
- Чому громадянські права - це важливо?

Додаткова інформація: (стаття 24 Конвенції про права дитини)

Вид роботи: рольові ігри, робота біля дошки, бесіда

- Кожна дитина повинна назвати захворювання, при якому необхідна лікарська допомога (можна розіграти ролі лікаря й пацієнта); вчитель фіксує назву хвороби на дошці.
- Обговоріть: чи дотримується це право в системі охорони здоров'я дитини? Якщо ні, хто повинен забезпечувати дітям це право?

Діти з особливими потребами мають право на особливу турботу.

Додаткова інформація: (стаття 23 Конвенції про права дитини)
Варто пояснити учням, що діти з особливими потребами повинні одержувати особливу турботу, а також те, що деякі діти відрізняються від більшості у зв'язку з обставинами їхнього народження або подіями, які вони пережили.

Вид роботи: бесіда

- Що таке «діти з особливими потребами»? (перелічити види інвалідності й «схованої інвалідності», а також обмежених можливостей - фізичних, психологічних, соціальних)
- Якої «особливої турботи» вони потребують?
- Яким чином можна допомогти таким дітям ввійти в навчальний процес і суспільство?

Якщо ми біженці або іноземні громадяни, які перебувають в іншій країні, ми маємо право на те, щоб про нас подбали.

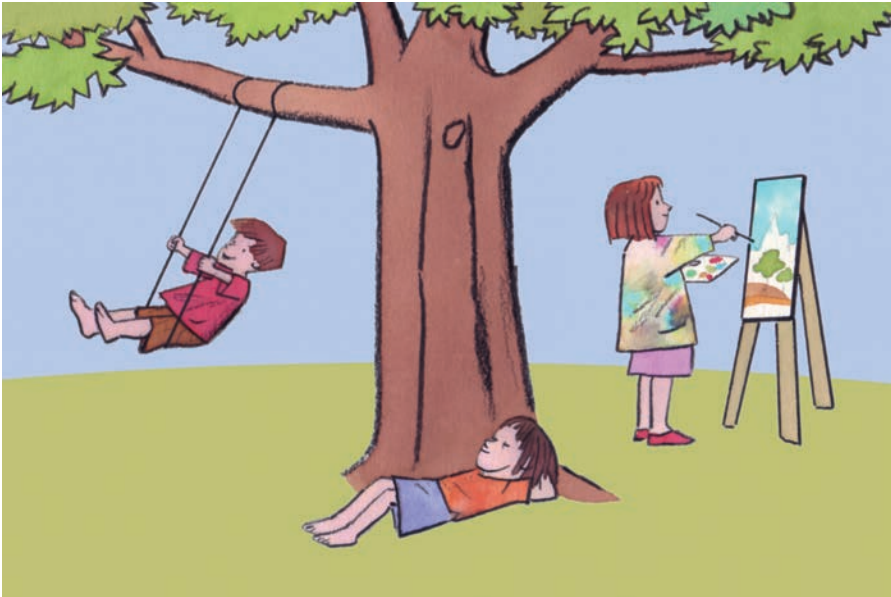

Додаткова інформація: (статті 20 і 22 Конвенції про права дитини)

Вид роботи: бесіда на підставі актуальних подій й повідомлень ЗМІ

- *Хто такі біженці, особи, що звернулися за наданням притулку, та іноземні громадяни?*
- *Чи знаєте ви таких? Хто вони?*
- *Які в них нагальні потреби, хто їм може допомогти і яким чином?*
- *Яким чином ми можемо їм допомогти (якщо вони потрапили до нас або якщо вже перебувають серед нас)?*

Ми маємо право на відпочинок, ігри й дозволя.

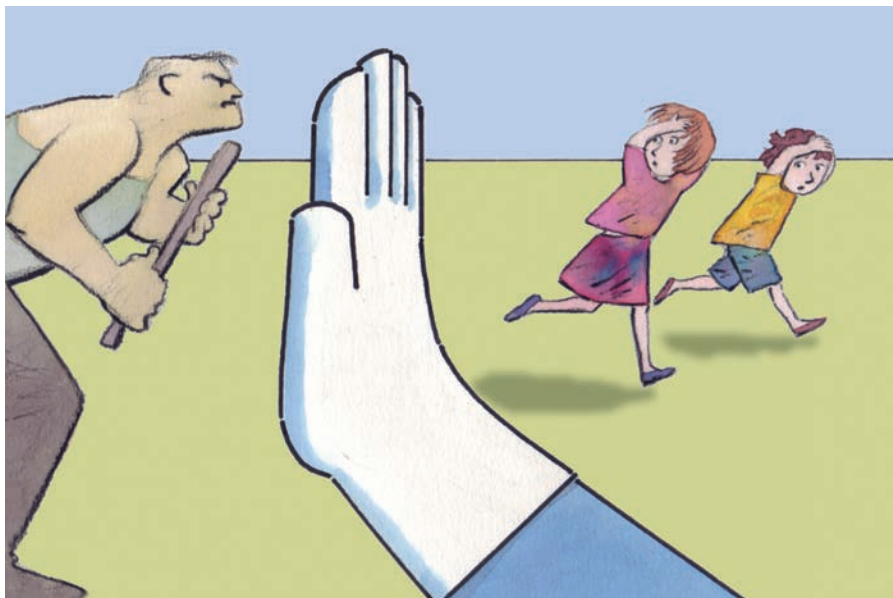

Додаткова інформація: (стаття 31 Конвенції про права дитини)

Вид роботи: малювання, бесіда, виставка малюнків
(у масштабах класу або школи)

- Діти малюють, що вони найбільше люблять робити у вільний час;
- Кожний показує свій малюнок і дає свої коментарі;
- Вчитель фіксує на дошці найулюбленіші види дозвілля; Вчитель веде бесіду про те, що таке вільний час і чому він є важливим.

Ми маємо право на захист від всіх форм насильства й зловживань.

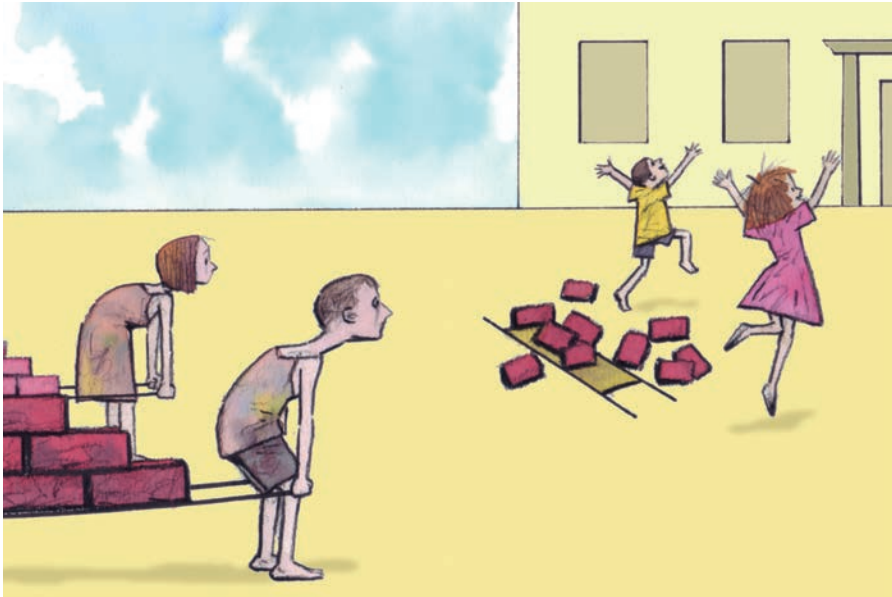
Додаткова інформація: (статті 33, 34, 35, 36, 37 і 38 Конвенції про права дитини)

Даними питаннями спеціально займається Дитячий фонд ООН (див. джерела...)

Вид роботи: бесіда, оформлення плаката

- Які види насильства ви знаєте (фізичне, психологічне)?
- Хто є гвалтівником, хто - потерпілими ?
- Хто повинен захищати дітей від насильства?

Діти не можуть бути дешевою робочою силою, особливо якщо це перешкоджає отриманню освіти.

Додаткова інформація: (стаття 32 Конвенції про права дитини)
Вчителів варто переконатися, що діти розуміють розходження між виконанням їх повсякденних побутових обов'язків і експлуатацією.

Вид роботи: бесіда

- Чи допомагаєте ви вдома, які у вас є обов'язки?
- Чи знаєте ви дітей, які не відвідують школу, тому що змушені працювати?
- Чого позбавлені ці діти?

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї 20 листопада 1989 року. Набула чинності для України з 27 вересня 1991 року.

ПРЕАМБУЛА

Держави – учасниці цієї Конвенції, вважаючи, що згідно з принципами, проголошеними в Статуті ООН, визнання властивої людині гідності, рівних і невід’ємних прав усіх членів суспільства є основою забезпечення свободи, справедливості і миру на землі, беручи до уваги, що народи Об’єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі, визнаючи, що Організація Об’єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у них правами і свободами без якої б то не було різниці за такими ознаками, як раса, колір шкіри, стать, релігія, політичні або інші переконання, національне або соціальне походження, майновий стан, народження або інші обставини, нагадуючи, що Організація Об’єднаних Націй в Загальній декларації прав людини проголосила, що діти мають право на особливе піклування і допомогу, впевнені в тому, що сім’ї як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона могла повністю покласти на себе зобов’язання в рамках суспільства, визнаючи, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння, вважаючи, що дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті Організації Об’єднаних Націй, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності, беручи до уваги, що необхідність у такому особливому захисті дитини була передбачена в Женевській декларації прав дитини 1924 року і Декларації прав дитини, прийнятій Генеральною Асамблеєю 20 листопада 1959 року, та визнана в Загальній декларації прав людини, в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (зокрема, в статтях 23 і 24), в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (зокрема, в статті 10), а також у статутах і відповідних документах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що

займаються питаннями благополуччя дітей, беручи до уваги, що, як зазначено в Декларації прав дитини, “дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження”, посилаючись на положення Декларації про соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання та їх всиновленні, на національному і міжнародних рівнях, Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (“Пекінські правила”) та Декларації про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів, визнаючи, що в усіх країнах є діти, які живуть у виключно тяжких умовах, і що такі діти потребують особливої уваги, враховуючи належним чином важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини, визнаючи важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя дітей в кожній країні, зокрема в країнах, що розвиваються, погодилися про нижченаведене:

ЧАСТИНА I

Стаття 1

Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Стаття 2

1. Держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин.

2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлюваних поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім'ї.

Стаття 3

1. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.
2. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.
3. Держави-учасниці забезпечують, те щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

Стаття 4

Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, визнаних у цій Конвенції. Щодо економічних, соціальних і культурних прав держави-учасниці вживають таких заходів у максимальних рамках наявних у них ресурсів і при необхідності в рамках міжнародного співробітництва.

Стаття 5

Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються.

Стаття 6

1. Держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя.
2. Держави-учасниці забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини.

Стаття 7

1. Дитина реєструється зразу ж після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування.
2. Держави-учасниці забезпечують здійснення цих прав згідно з їх національним законодавством та виконання їх зобов'язань за відповідними міжнародними документами у цій галузі, зокрема у випадку, коли б інакше дитина не мала громадянства.

Стаття 8

1. Держави-учасниці зобов'язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я і сімейні зв'язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного втручання,
2. Якщо дитина протизаконне позбавляється частини або всіх елементів індивідуальності, держави-учасниці забезпечують їй необхідну допомогу і захист для найшвидшого відновлення її індивідуальності.

Стаття 9

1. Держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням визначають у відповідності із застосовуваним законом і процедурами, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.
2. Під час будь-якого розгляду згідно з пунктом 1 цієї статті всім заінтересованим сторонам надається можливість брати участь у розгляді та викладати свою точку зору.
3. Держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам дитини.
4. У тих випадках, коли таке розлучення впливає з якого-небудь рішення, прийнятого державою-учасницею, наприклад при арешті, тюремному ув'язненні, висилці, депортації чи смерті (включаючи смерть, що наступила через будь-яку причину під час перебування

даної особи у віданні держави) одного чи обох батьків або дитини, така держава-учасниця надає батькам, дитині чи, якщо це необхідно, іншому члену сім'ї на їх прохання необхідну інформацію щодо місцеперебування відсутнього члена (членів) сім'ї, якщо надання цієї інформації не завдає шкоди добробуту дитини. Держави-учасниці надалі забезпечують, щоб подання такого прохання само по собі не призводило до несприятливих наслідків для відповідної особи (осіб).

Стаття 10

1. Відповідно до зобов'язання держав-учасниць за пунктом 1 статті 9 заява дитини чи її батьків на в'їзд у державу-учасницю або виїзд із неї з метою возз'єднання сім'ї повинна розглядатися державами-учасницями позитивним, гуманним і оперативним чином. Держави-учасниці надалі забезпечують, щоб подання такого прохання не призводило до несприятливих наслідків для заявників та членів їх сім'ї.

2. Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право підтримувати на регулярній основі, за виключенням особливих обставин, особисті відносини і прямі контакти з обома батьками. З цією метою і відповідно до зобов'язання держав-учасниць за пунктом 2 статті 9 держави-учасниці поважають право дитини та її батьків залишати будь-яку країну, включаючи власну, і повертатися в свою країну. Щодо права залишати будь-яку країну діють лише такі обмеження, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб, і сумісні з визнаними в цій Конвенції іншими правами.

Стаття 11

1. Держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону.

2. З цією метою держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до діючих угод.

Стаття 12

1. Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

2. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається

дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства.

Стаття 13

1. Дитина має право вільно висловлювати свої думки; це право включає свободу шукати, одержувати і передавати інформацію й ідеї будь-якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини.

2. Здійснення цього права може зазнавати деяких обмежень, проте ними можуть бути лише ті обмеження, які передбачені законом і необхідні:

- а) для поваги прав і репутації інших осіб або
- б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я або моралі населення.

Стаття 14

1. Держави-учасниці поважають право дитини на свободу думки, совісті і релігії.

2. Держави-учасниці поважають права й обов'язки батьків та у відповідних випадках законних опікунів керувати дитиною в здійсненні її права методом, що відповідає здібностям дитини, які розвиваються.

3. Свобода дотримуватися своєї релігії або віри може зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, моралі і здоров'я населення або захисту основних прав і свобод інших осіб.

Стаття 15

1. Держави-учасниці визнають право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів.

2. Щодо здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються у відповідності з законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 16

1. Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, тайну кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність.
2. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

Стаття 17

Держави-учасниці визнають важливу роль засобів масової інформації і забезпечують, щоб дитина мала доступ до інформації і матеріалів із різних національних і міжнародних джерел, особливо до таких інформації і матеріалів, які спрямовані на сприяння соціальному, духовному і моральному благополуччю, а також здоровому фізичному і психічному розвитку дитини. З цією метою держави-учасниці:

- а) заохочують засоби масової інформації до розповсюдження інформації і матеріалів, корисних для дитини в соціальному і культурному відношеннях, та в дусі статті 29;
- б) заохочують міжнародне співробітництво в галузі підготовки, обміну і розповсюдження такої інформації і матеріалів із різних культурних, національних і міжнародних джерел;
- в) заохочують видання і розповсюдження дитячої літератури;
- г) заохочують засоби масової інформації до приділення особливої уваги мовним потребам дитини, яка належить до якої-небудь групи меншостей або корінного населення;
- д) заохочують розробку належних принципів захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю, враховуючи положення статей 13 і 18.

Стаття 18

1. Держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль для того, щоб забезпечити визнання принципу загальної й однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.
2. З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними обов'язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.

3. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.

Стаття 19

1. Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного і психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

2. Такі заходи захисту у випадку необхідності включають ефективні процедури для розробки соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування і наступних заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також у випадку необхідності початку судової процедури.

Стаття 20

1. Дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка у власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надається державою.

2. Держави-учасниці у відповідності зі своїми національними законами забезпечують зміну догляду за дитиною.

3. Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання ("кафала", за ісламським правом), всиновлення або при необхідності направлення у відповідні установи u1087 по догляду за дітьми. Під час розгляду варіантів зміни необхідно належним чином враховувати бажаність наступництва виховання дитини та її етнічне походження, релігійну і культурну належність і рідну мову.

Стаття 21

Держави-учасниці, які визнають і/чи дозволяють існування системи всиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини враховувалися в першочерговому порядку, і вони:

- а) забезпечують, щоб всиновлення дитини дозволялось лише компетентними властями, які визначають згідно з застосуванням законодавчих процедур та на підставі всієї інформації, що має відношення до справи і достовірна, що всиновлення допустимо з огляду на статус дитини щодо батьків, родичів і законних опікунів і що, якщо потрібно, заінтересовані особи дали свою усвідомлену згоду на всиновлення на підставі такої консультації, яка може бути необхідною;
- б) визначають, що всиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або всиновлення, і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим;
- в) забезпечують, щоб у випадку всиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі ж гарантії і норми, які застосовуються щодо всиновлення всередині країни;
- г) вживають всіх необхідних заходів з метою забезпечення того, щоб у випадку всиновлення в іншій країні влаштування дитини не призводило до одержання невинуватених фінансових вигод, пов'язаних з цією особою;
- д) сприяють у необхідних випадках досягненню цілей цієї статті шляхом укладання двосторонніх і багатосторонніх домовленостей або угод та намагаються на цій підставі забезпечити, щоб влаштування дитини в іншій країні здійснювалося компетентними властями чи органами.

Стаття 22

1. Держави-учасниці вживають необхідних заходів, з тим щоб забезпечити дитині, яка бажає одержати статус біженця або такою, що вважається біженцем, відповідно до застосовуваних міжнародним або внутрішнім правом процедур як такої, що супроводжується, так і такої, що не супроводжується її батьками або будь-якою іншою особою, належний захист і гуманітарну допомогу в користуванні застосовуваними правами, викладеними в цій Конвенції та інших міжнародних документах по правах людини або гуманітарних документах, учасницями яких є зазначені держави.
2. З цією метою держави-учасниці сприяють у випадках, коли вони вважають це за необхідне, будь-яким зусиллям Організації Об'єднаних Націй та інших компетентних міжурядових або неурядових організацій по захисту такої дитини і надання їй допомоги у пошуку батьків чи інших членів сім'ї будь-якої дитини-біженця, з тим щоб одержати інформацію, необхідну для її возз'єднання зі своєю сім'єю. В тих випадках, коли батьки або інші члени сім'ї не можуть бути знайдені,

цій дитині надається такий же захист, як і будь-якій іншій дитині, через якісь причини тимчасово або постійно позбавленій сімейного оточення, як це передбачено в цій Конвенції.

Стаття 23

1. Держави-учасниці визнають, що неповноцінна в розумовому або фізичному відношенні дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства.
2. Держави-учасниці визнають право неповноцінної дитини на особливе піклування, заохочують і забезпечують надання за умов наявності ресурсів дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.
3. На визнання особливих потреб неповноцінної дитини допомога згідно з пунктом 2 цієї статті надається при можливості безкоштовно з урахуванням фінансових ресурсів батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину, та має на меті забезпечення неповноцінній дитині ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності і доступу до засобів відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості втягнення дитини в соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний.
4. Держави-учасниці сприяють у дусі міжнародного співробітництва обміну відповідною інформацією в галузі профілактичної охорони здоров'я, медичного, психологічного і функціонального лікування неповноцінних дітей, включаючи розповсюдження інформації про методи реабілітації, загальноосвітньої і професійної підготовки, а також доступу до цієї інформації, з тим щоб дозволити державам-учасницям поліпшити свої можливості і знання та розширити свій досвід у цій галузі. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 24

1. Держави-учасниці визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я і засобами лікування хвороб та відновлення здоров'я.
2. Держави-учасниці домагаються повного здійснення цього права, зокрема вживають заходів для:

- а) зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності;
 - б) забезпечення надання необхідної медичної допомоги і охорони здоров'я всіх дітей з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги;
 - в) боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі в рамках первинної медико-санітарної допомоги, шляхом поряд з іншим застосуванням легкодоступної технології та надання достатньо поживного продовольства і чистої питної води, беручи до уваги небезпеку і ризик забруднення навколишнього середовища;
 - г) надання матерям належних послуг по охороні здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди;
 - д) забезпечення обізнаності всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, щодо здоров'я і харчування дітей, переваги грудного годування, гігієни, санітарії середовища перебування дитини і запобігання нещасним випадкам, а також їх доступу до освіти та їх підтримки у використанні цих знань;
 - е) розвитку просвітницької роботи і послуг у галузі профілактичної медичної допомоги та планування розміру сім'ї.
3. Держави-учасниці вживають будь-яких ефективних і необхідних заходів з метою скасування традиційної практики, що негативно впливає на здоров'я дітей.
4. Держави-учасниці зобов'язуються заохочувати міжнародне співробітництво і розвивати його з метою поступового досягнення повного здійснення права, яке визнається в цій статті. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 25

Держави-учасниці визнають право дитини, яка віддана компетентними органами на піклування з метою догляду за нею, її захисту або фізичного чи психічного лікування, на періодичну оцінку лікування, що надається дитині, та всіх інших умов, пов'язаних з таким піклуванням.

Стаття 26

1. Держави-учасниці визнають за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів для досягнення повного здійснення цього права згідно з їх національним законодавством.
2. Ці блага в міру необхідності надаються з урахуванням наявних ресурсів і можливостей дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також будь-яких міркувань, пов'язаних з одержанням благ дитиною чи від її імені.

Стаття 27

1. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.
2. Батько (-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини.
3. Держави-учасниці у відповідності з національними умовами і в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів для надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і у випадку необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом.
4. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення відновлення утримання дитини батьками або іншими особами, які відповідають за дитину як всередині держави-учасниці, так і за кордоном. Зокрема, якщо особа, яка несе фінансову відповідальність за дитину, і дитина проживають в різних державах, держави-учасниці сприяють приєднанню до міжнародних угод або укладанню таких угод, а також досягненню інших відповідних домовленостей.

Стаття 28

1. Держави-учасниці визнають право дитини на освіту, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:
 - а) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;
 - б) заохочують розвиток різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти і надання у випадку необхідності фінансової допомоги;
 - в) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;
 - г) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти і професійної підготовки для всіх дітей;
 - д) вживають заходів для сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.
2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб шкільна дисципліна підтримувалася з допомогою методів, які відображають повагу людської гідності дитини, та у відповідності з цією Конвенцією.

3. Держави-учасниці заохочують і розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема з метою сприяння ліквідації невігластва і неписьменності в усьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 29

1. Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на:

- а) розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі;
- б) виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй;
- в) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни, в якій дитина проживає, країни її походження та до цивілізацій, відмінних від її власної;
- г) підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними і релігійними групами, а також особами з корінного населення;
- д) виховання поваги до навколишньої природи.

2. Ніяка частина цієї статті або статті 22 не тлумачиться як така, що обмежує свободу окремих осіб і органів створювати учбові заклади і керувати ними за умови постійного додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, та виконання вимоги того, щоб освіта, яка дається в таких учбових закладах, відповідала мінімальним нормам, що можуть бути встановлені державою.

Стаття 30

У таких державах, де існують етнічні, релігійні або мовні меншості чи особи з числа корінного населення, дитині, яка належить до таких меншостей чи корінного населення, не може бути відмовлено в праві спільно з іншими членами її групи користуватися своєю культурою, сповідати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Стаття 31

1. Держави-учасниці визнають право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті і займатися мистецтвом.
2. Держави-учасниці поважають і заохочують право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприяють наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку.

Стаття 32

1. Держави-учасниці визнають право дитини на захист від економічної експлуатації і від виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному і соціальному розвитку.
2. Держави-учасниці приймають законодавчі, адміністративні і соціальні заходи, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб забезпечити здійснення цієї статті. З цією метою, керуючись відповідними положеннями інших міжнародних документів, держави-учасниці, зокрема:
 - а) встановлюють мінімальний вік для прийому на роботу;
 - б) визначають необхідні вимоги щодо тривалості робочого дня й умови праці;
 - в) передбачають відповідні види покарань або інші санкції для забезпечення ефективного здійснення цієї статті.

Стаття 33

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, включаючи законодавчі, адміністративні і соціальні, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб захистити дітей від незаконного зловживання наркотичними засобами і психотропними речовинами, як вони визначені у відповідних міжнародних договорах, та не допускати використання дітей у протизаконному виробництві таких речовин і торгівлі ними

Стаття 34

Держави-учасниці зобов'язуються захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації і сексуальних розбещень. З цією метою держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому і багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів для запобігання:

- а) схиланню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності;
- б) використанню з метою експлуатації дітей у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці;
- в) використанню з метою експлуатації дітей в порнографії і порнографічних матеріалах.

Стаття 35

Держави-учасниці вживають на національному, двосторонньому і багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів для відвернення викрадень дітей, торгівлі дітьми чи їх контрабанди у будь-яких цілях і в будь-якій формі.

Стаття 36

Держави-учасниці захищають дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту добробуту дитини.

Стаття 37

Держави-учасниці забезпечують, щоб:

- а) жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років;
- б) жодна дитина не була позбавлена свободи незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш коротшого відповідного періоду часу;
- в) кожна позбавлена свободи дитина користується гуманним поводженням і повагою невід'ємної гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, кожна позбавлена свободи дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не слід робити, та мати право підтримувати зв'язок із своєю сім'єю шляхом листування і побачень, за винятком особливих обставин;
- г) кожна позбавлена свободи дитина мала право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оспорювати законність позбавлення її свободи перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії.

Стаття 38

1. Держави-учасниці зобов'язуються поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання.
2. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях.
3. Держави-учасниці утримуються від призову будь-якої особи, яка не досягла 15-річного віку, на службу у свої збройні сили. При вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, держави-учасниці прагнуть віддавати перевагу особам більш старшого віку.
4. Згідно з своїми зобов'язаннями за міжнародним гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, держави-учасниці зобов'язуються вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

Стаття 39

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному і психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою: будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини.

Стаття 40

1. Держави-учасниці визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поводження, що сприяє розвитку у дитини почуття гідності і значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та при якому враховуються вік дитини і бажаність сприяння її реінтеграції і виконання нею корисної ролі в суспільстві.
2. З цією метою і беручи до уваги відповідні положення міжнародних документів, держави-учасниці, зокрема, забезпечують, щоб:
 - а) жодна дитина не вважалася порушником кримінального законодавства,

не звинувачувалася і не визнавалася винною в його порушенні через дію чи бездіяльність, які не були заборонені національним і міжнародним правом на час їх здійснення;

б) кожна дитина, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство чи звинувачується в його порушенні, мала принаймні такі гарантії:

i) презумпцію невинності, поки її вина не буде доказана згідно з законом;

ii) негайне і безпосереднє інформування її про звинувачення проти неї й у випадку необхідності через її батьків чи законних опікунів та одержання правової й іншої необхідної допомоги при підготовці і здійсненні свого захисту;

iii) невідкладне прийняття рішення з розглядуваного питання компетентним, незалежним і безстороннім органом чи судовим органом у ході справедливого слухання згідно з законом у присутності адвоката чи іншої відповідної особи, і, якщо це не вважається таким, що суперечить найкращим інтересам дитини, зокрема, з урахуванням її віку чи становища її батьків або законних опікунів;

iv) свобода від примусу щодо давання свідчень чи визнання вини; вивчення свідчень свідків звинувачення або самостійно, або за допомогою інших осіб та забезпечення рівноправної участі свідків захисту і вивчення їх свідчень;

v) якщо вважається, що дитина порушила кримінальне законодавство, повторний розгляд вищестоящим компетентним, незалежним і безстороннім органом чи судовим органом згідно з законом відповідного рішення і будь-яких вжитих у цьому зв'язку заходів;

vi) безоплатна допомога перекладача, якщо дитина не розуміє використовуваної мови чи не розмовляє нею;

vii) повна повага її особистого життя на всіх стадіях розгляду.

3. Держави-учасниці прагнуть сприяти встановленню законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються чи визнаються винними в його порушенні, зокрема:

а) встановленню мінімального віку, нижче якого діти вважаються нездатними порушити кримінальне законодавство;

б) у випадку необхідності і бажаності вжиттю заходів щодо поведінки з такими дітьми без використання судового розгляду за умов повного додержання прав людини і правових гарантій.

4. Необхідна наявність таких різних заходів, як догляд, положення про опіку і нагляд, консультативні послуги, призначення іспитового строку виховання, програми навчання і професійної підготовки та інші

форми догляду, що замінюють догляд в установах, з метою забезпечення такого поводження з дитиною, яке відповідало б її добробуту, а також її становищу і характеру злочину.

Стаття 41

Ніщо в цій Конвенції не торкається будь-яких положень, які в більшій мірі сприяють здійсненню прав дитини і можуть міститися:

- а) в законі держави-учасниці або
- б) в нормах міжнародного права, діючих щодо даної держави.

ЧАСТИНА II

Стаття 42

Держави-учасниці зобов'язуються, використовуючи належні і дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей.

Стаття 43

1. З метою розгляду прогресу, досягнутого державами-учасницями щодо виконання зобов'язань, взятих згідно з цією Конвенцією, засновується Комітет по правах дитини, який здійснює функції, передбачені нижче.
2. Комітет складається з десяти експертів, що відзначаються високими моральними якостями і визнаною компетентністю в галузі, охоплюваній цією Конвенцією. Члени Комітету обираються державами-учасницями з числа своїх громадян і виступають в особистій якості, при цьому приділяється увага справедливому географічному розподілу, а також головним правовим системам.
3. Члени Комітету обираються таємним голосуванням із числа внесених до списку осіб, висунутих державами-учасницями. Кожна держава-учасниця може висувати одну особу з числа своїх громадян.
4. Первісні вибори в Комітет проводяться не пізніше ніж через шість місяців з дня набрання чинності цією Конвенцією, а надалі — раз на два роки. Принаймні за чотири місяці до дня кожних виборів Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй звертається до держав-учасниць з листом, пропонуючи їм подати свої кандидатури протягом двох місяців. Потім Генеральний секретар складає в алфавітному порядку список всіх висунутих таким чином осіб із зазначенням держав-учасниць, які висунули цих осіб, та представляє цей список державам-учасницям цієї Конвенції.

5. Вибори проводяться на нарадах держав-учасниць, що складаються Генеральним секретарем у центральних установах Організації Об'єднаних Націй. На цих нарадах, на яких дві третини держав-учасниць складають кворум, обраними до складу Комітету є ті кандидати, які дістали найбільшу кількість голосів і абсолютну більшість голосів представників держав-учасниць, що присутні і беруть участь у голосуванні.
6. Члени Комітету обираються на чотирирічний строк. Вони мають право бути переобраними у випадку повторного висунення їх кандидатур. Строк повноважень п'яти членів, обраних на перших виборах, минає в кінці дворічного періоду; негайно після перших виборів імена цих п'яти членів визначаються жеребом голови наради.
7. У випадку смерті або відставки якого-небудь члена Комітету або якщо він чи вона з якоїсь іншої причини не може більше виконувати обов'язки члена Комітету держава-учасниця, що висунула даного члена Комітету, призначає іншого експерта з числа своїх громадян на строк, що залишився, за умови схвалення Комітетом.
8. Комітет встановлює власні правила процедури.
9. Комітет обирає своїх службових осіб на дворічний строк.
10. Сесії Комітету, як правило, проводяться в центральних установах Організації Об'єднаних Націй або в будь-якому іншому підходящому місці, визначеному Комітетом. Комітет, як правило, проводить сесії щорічно. Тривалість сесії Комітету визначається і при необхідності переглядається на нарадах держав-учасниць цієї Конвенції за умови схвалення Генеральною Асамблеєю.
11. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй надає необхідні персонал і матеріальні засоби для ефективного здійснення Комітетом своїх функцій у відповідності з цією Конвенцією.
12. Члени Комітету, заснованого у відповідності з цією Конвенцією, одержують схвалювану Генеральною Асамблеєю винагороду з коштів Організації Об'єднаних Націй в порядку і на умовах, встановлених Генеральною Асамблеєю.

Стаття 44

1. Держави-учасниці зобов'язуються подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи по закріпленню визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав:
 - а) протягом двох років після набрання чинності цією Конвенцією для відповідної держави-учасниці;
 - б) надалі через кожні п'ять років.

2. У доповідях, які подаються у відповідності з цією статтею, зазначаються фактори і труднощі, якщо такі є, що впливають на ступінь виконання зобов'язань за цією Конвенцією. Доповіді містять також достатню інформацію, з тим щоб забезпечити Комітету повне розуміння дії Конвенції у даній країні.
3. Держави-учасниці, яка подала Комітету всебічну первинну інформацію, немає необхідності повторювати у наступних доповідях, що подаються у відповідності з пунктом 1 (б) цієї статті, раніше викладену основну інформацію.
4. Комітет може запитувати у держав-учасниць додаткову інформацію.
5. Доповіді про діяльність Комітету раз на два роки представляються Генеральній Асамблеї через Економічну і соціальну раду.
6. Держави-учасниці забезпечують широку гласність своїм доповідям у власних країнах.

Стаття 45

З метою сприяння ефективному здійсненню Конвенції та заохочення міжнародного співробітництва в галузі, охоплюваній цією Конвенцією:

- а) спеціалізовані установи, Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй та інші органи Організації Об'єднаних Націй мають право бути представленими при розгляді питань про здійснення таких положень цієї Конвенції, які входять до сфери їх повноважень. Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації Об'єднаних Націй та іншим компетентним органам, коли він вважає це за доцільне, подавати висновки експертів щодо здійснення Конвенції у тих галузях, які входять до сфери їх відповідних повноважень. Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації Об'єднаних Націй та іншим органам Організації Об'єднаних Націй подавати доповіді про здійснення Конвенції у галузях, що входять до сфери їх діяльності;
- б) Комітет направляє, коли він вважає за доцільне, у спеціалізовані установи, Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй та інші компетентні органи будь-які доповіді держав-учасниць, в яких містяться прохання про "е <нічну консультацію чи допомогу або зазначається про потреби в цьому, а також зауваження і пропозиції Комітету якщо такі є, щодо таких прохань чи зауважень;
- в) Комітет може рекомендувати Генеральній Асамблеї запропонувати Генеральному секретарю провести від її імені дослідження з питань, що стосуються прав дитини;

г) Комітет може вносити пропозиції і рекомендації загального характеру, засновані на інформації, одержаній у відповідності зі статтями 44 і 45 цієї Конвенції. Такі пропозиції і рекомендації загального характеру направляються будь-якій заінтересованій державі-учасниці і повідомляються Генеральній Асамблеї поряд із зауваженнями держав-учасниць, якщо такі є.

ЧАСТИНА III

Стаття 46

Ця Конвенція відкрита для підписання всіма державами.

Стаття 47

Ця Конвенція підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 48

Ця Конвенція відкрита для приєднання до неї будь-якої держави. Документи про приєднання здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 49

1. Ця Конвенція набирає чинності на тридцятий день після здачі на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.
2. Для кожної держави, яка ратифікує цю Конвенцію або приєднається до неї після здачі на зберігання двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, ця Конвенція набирає чинності на тридцятий день після здачі такою державою на зберігання її ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 50

1. Будь-яка держава-учасниця може запропонувати поправку і подати її Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй. Генеральний секретар потім направляє запропоновану поправку державам-учасникам з проханням повідомити йому, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по ним голосування. Якщо протягом чотирьох місяців, починаючи з дати такого повідомлення, принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар

скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, присутніх і голосуючих на цій конференції, представляється Генеральній Асамблеї на її затвердження.

2. Поправка, прийнята згідно з пунктом 1 цієї статті, набирає чинності після затвердження її Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй та прийняття її більшістю у дві третини держав-учасниць.

3. Коли поправка набирає чинності, вона стає обов'язковою для тих держав-учасниць, які її прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими положення цієї Конвенції і будь-які попередні поправки.

Стаття 51

1. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй отримує і розсилає всім державам текст застережень, зроблених державами у момент ратифікації або приєднання.

2. Застереження, не сумісні з цілями і завданнями цієї Конвенції, не допускаються.

3. Застереження можуть бути зняті у будь-який час шляхом відповідного повідомлення, направленою Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй, який потім повідомляє про це всі держави. Таке повідомлення набирає чинності з дня отримання Генеральним секретарем.

Стаття 52

Будь-яка держава-учасниця може денонсувати цю Конвенцію шляхом письмового повідомлення Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй. Денонсація набирає чинності через рік після отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 53

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй призначається депозитарієм цієї Конвенції.

Стаття 54

Оригінал цієї Конвенції, англійський, арабський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якої є рівноавтентичними, здається на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ З ТЕМИ «ПРАВА ДИТИНИ Й ПРАВА ЛЮДИНИ»

РАДА ЄВРОПИ <http://www.coe.int>

- COMPASS - КОМПАС

A Manual on Human Rights Education with young people

/ Посібник для молоді про права людини /

Зміст: Книга являє собою комплексний підхід до вивчення теми «Права людини». Містить п'ять розділів. Для проведення занять вчителів не потрібно вивчати всю книгу – досить зробити акцент на темі, що представляє інтерес.

Видано: травень 2002 р.

ISBN: 92-871-4880-5

Сайт в інтернеті: <http://eycb.coe.int/compass/>

- ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

Вихідний матеріал для вчителів

Зміст: Папка містить два розділи. На окремих аркушах в ній представлений ряд основних даних, що стосуються використання публікації й загальна інформація про Раду Європи. Видання знайомить зі змістом Європейської конвенції по правам людини, розповідає про використання Конвенції на практиці, охоплює інші основні напрямки роботи Ради Європи й пропозиції по його подальшій діяльності. На десятих додаткових аркушах представлений скорочений варіант Конвенції, дидактичний матеріал для вчителя й приклад роботи з учнями.

Видано: квітень 2001 р.

Сайт в інтернеті: [http://www.coe.mt/T/E/Com/About_](http://www.coe.mt/T/E/Com/About_Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage)

[Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage](http://www.coe.mt/T/E/Com/About_Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage)

- EDUCATION PACK / ДОПОМОГА З ВИХОВАННЯ Й ОСВІТИ

Ідеї, джерела, методики й види діяльності в допомогу неформальному інтернаціональному вихованню в області культури й освіти молоді й дорослих

Зміст: Видання ділиться на дві частини. У першій частині представлені ключові поняття й основи інтернаціонального виховання в сфері культури. Друга частина містить види діяльності, методики й джерела.

Дане видання є досить гарним дидактичним матеріалом для розгляду таких питань як стереотипи, забобони, дискримінація, ксенофобія, антисемітизм, расизм і т.п.

Видано: грудень 1998 р.

Сайт в інтернеті: http://www.coe.mt/T/E/human%5Frights/Ecri/3-Educational_resources/Education_Pack/Education_Pack_pdf.pdf

UNESCO / ЮНЕСКО <http://portal.unesco.org>

• *EDUCATION FOR INTERNATIONAL UNDERSTANDING AN IDEA GAINING GROUND / ВИХОВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ НАРОДАМИ – ІДЕЯ, ЩО ПОШИРЮЄТЬСЯ*
Зміст: брошура описує зусилля ЮНЕСКО за останні десятиліття роботи в напрямку загальної освіти й виховання здатності до взаєморозуміння. В ній представлене багатство й різноманітність ідей, експерименти й думки щодо того, що є важливим для народів сучасного світу, - права людини, мир і демократія. Адресована вчителям і учням.

Видано: 1996 р.

Сайт в Інтернеті: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001248/124833e.pdf>

UNICEF / ЮНІСЕФ <http://unesco.org>

• *PROMOTING CHILDREN' PARTICIPATION IN DEMOCRATIC DECISION – MAKING / СПРИЯННЯ УЧАСТІ ДІТЕЙ У ПРИЙНЯТТІ ДЕМОКРАТИЧНИХ РІШЕНЬ*

Зміст: Основна увага в даній публікації приділяється питанням участі в суспільному житті дітей і молоді. На підставі Конвенції про права дитини в ній обґрунтовується важливість включення молоді, їхньої активної участі на всіх рівнях, де приймаються рішення, які торкаються її інтересів (родина, школа, населений пункт, у якому проживає юний громадянин, молодіжні й інші організації). Наводяться приклади позитивного досвіду в ряді країн.

Видано: 2001 р. ISBN: 88-85401-73-2

• *A LIFE LIKE MINE / ЯК Я ЖИВУ*

Зміст: Публікація розрахована на дітей віком 9-12 років. Матеріал, як дотримуються права дітей у світі, представлено у доступній дітям

манері. Знайомлячи з окремими історіями своїх однолітків, читач довідається про умови їхнього життя й надіях на те, що світ стане кращим.

Видано: 2001 р. ISBN: 0-7894-8859-0

AMNESTY INTERNATIONAL <http://www.amnesty.org>

Міжнародне примирення

- **ПЕРШІ КРОКИ – First Steps**

Методична допомога з викладання теми «Права людини»

Зміст: Посібник адресовано вчителям і всім, хто веде педагогічну роботу серед молоді й хотів би включити в сферу своєї вчительської діяльності тему про права людини. Посібник призначений для роботи з учнями початкової й середньої школи. Містить у собі широкий перелік довідкової літератури й посилань на сайти в Інтернеті, у т.ч. адреси всіляких організацій.

Видавництво: Amnesty international

Видано: 1997 р. (Лондон)

Сайт в Інтернеті: <http://erc.hrea.org/Library/teachers/first-steps.html>

- **HUMAN RIGHTS FOR CHILDREN / ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ - ДІТЯМ**

A Curriculum for Teaching Human Rights to Children Ages 3-12 / Програма навчальної роботи з дітьми у віці від 3 до 12 років по темі «права людини».

Зміст: Книга містить десять розділів, кожний з яких присвячений окремим принципам Декларації прав дитини ООН. Методики, описані в книзі, можуть бути використані при викладанні історії, соціології, математики й фізкультури.

Видано: 1992 р.

HUMAN SECURITY NETWORK

- **РОЗУМІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ - ПОСІБНИК ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМОЮ «ПРАВА ЛЮДИНИ»**

Зміст: комплексний посібник для викладання теми «Права людини», що ґрунтується на принципі прийняття до уваги розходжень в сфері культури й універсальності прав людини. Включає ряд педагогічних

засобів для викладання теми «Права людини» молоді й дорослим.
Видавництво: European Training and Research Centre for Human Rights
and Democracy - Graz
Видано: 2003 р.
ISBN 3-214-08322-8

HUMAN RIGHTS EDUCATION ASSOCIATES - HREA

- *POPULAR EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS / ЗАГАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЗА ТЕМОЮ «ПРАВА ЛЮДИНИ»:*

24 Participatory Exercises for Facilitators and Teachers / 24 вправи по включенню в тему вчителів і наставників

Зміст: Допомога з неформального навчання. Розглянуті питання: жінки й діти; повага особистої гідності; взаємозв'язок прав і обов'язків людини; формування громадянського суспільства; боротьба із забобонами; «інформація для зміцнення сил». Посібник представляє методики, які можуть застосовуватися й бути пристосованими до різного оточення й різних культур і які, не будучи розробленими спеціально для цієї мети, можна використовувати також у формальному навчанні.

Видано: 2000 р.

ISBN: 0-9706059-0-0

Сайт в інтернеті: <http://www.hrea.org/pubs/claudeOO.html>

- *HUMAN RIGHTS EDUCATION RESOURCE BOOK / ХРЕСТОМАТІЯ ПО ТЕМІ «ПРАВА ЛЮДИНИ»*

Зміст: Вичерпний міжнародний путівник, що включає в себе довідник організацій, що проводять навчання за темою «Права людини», та видами їх діяльності, а також огляд курсів навчання й тренінгів по даній темі, які практикуються в усьому світі. Доповнений бібліографією по темі «Права людини» і переліком ряду агентств.

Видано: 2000 р.

Сайт в інтернеті: <http://www.hrea.org/pubs/elbersOO.html>

HUMAN RIGHTS INTERNET - HRI <http://www.hri.ca/>

• *THE HUMAN RIGHTS EDUCATION HANDBOOK / ДОПОМОГА З ВИВЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ*

Зміст: входить у серію видань про викладання теми «Права людини»; повідомляє вчителям відомості про джерела й діяльність по зміцненню поінформованості за темою «Права людини».

Видано: 2000 р.

Сайт в інтернеті: [http://www.hri.ca/
Publications / new/ hreduhandbook/](http://www.hri.ca/Publications/new/hreduhandbook/)

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

Save the Children: <http://savethechildren.org>

Human Rights Education Associates: <http://www.hrea.org>

Child Rights Information Network: <http://www.crin.org>

Human Rights Watch (Children's Rights Division):
<http://www.hrw.org/children/about.htm>

Human Rights Internet (Children's Rights): <http://www.hri.ca/children>

НАШІ ПРАВА

Навчальні матеріали з прав дитини для дітей віком 10-12 років

Видано
Міністерством закордонних справ Республіки Словенії
Прешернова, 25
1000 Любляна
Словенія

Автори:
Бланка Ямнішек
Ліана Калчина
Андрея Барле Лакота
Зоран Павлович
Мітя Сардоч

Художник: Матяш Шмідт

Верстка: Яша Шмідт

Любляна, 2025